

HERALDICKÝ ČASOPIS

Vydává Heraldická společnost

Ročník I. /1948/

březen 1948

Číslo 1.

ÚVODEM

„Heraldická společnost“ se rozhodla vydávat samostatný časopis pro heraldiku, jenž by byl tiskovou tribunou našemu počínání si tohoto druhu a jeho obrazem, upřímně si přeje, aby oním zamýšleným orgánem heraldického všeho úsilí u nás byl.

Začnám vydávat časopis rozsahem malý — vznikla vlastní silou a nemá prozatím žádné, avšak nutné finanční podpory. Jakmile ji bude mít, obrátí ji láskyplně na jeho zvětšení.

Bude úzkostlivě usilovati, aby obsah tohoto jejího časopisu byl vždy hodnotný.

Méně slov a více opravdové práce.

Nechť v budoucnosti budou právě uvedená rozhodnutí i sliby přečteny s pocitem, že se jim čestně stejně jako plně dostalo.

Za Heraldickou společnost

D: František Beněš

Palcát a válečná palice v heraldice

Garov

Když jsem v „Heraldickém dopise“, č. 15, četl článek pp. Josefa Mildeho a Josefa Svátka o erbu Ceypů z Peclínovce, zarazila mne ve znakopisu zmínka o obrněné paži, držící kladivo; kladivo se mi totiž nezdálo být právě běžným předmětem v ruce rytířově. Teprve když jsem viděl fotografie erbu Martina Ceypa, primasa královéhradeckého, z graduálů městských, vzniklých po jeho nobilitaci a ještě za jeho života, bylo možno s jistotou rozhodnout, že předmět, který obrněná paže drží, není obyčejné kladivo, ale **palcát**.

Při této příležitosti několik následujících poznámek, jimiž své právě uvedené tvrzení zároveň odůvodňuji:

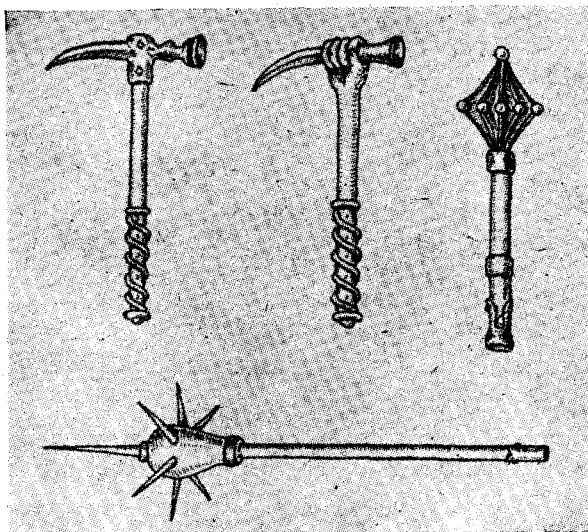
Palcát byla ruční zbraň podobná kladivu, jehož nos byl protažen, poněkud prohnutý, zašpičatělý a určen k prorážení pancíře, což se mohlo v tehdejší době dít snad právě pouze touto zbraní; odtud také vyplývá, že **palcátu** převážně používali jezdci, třeba pouze léhčí, zase proti jezcům — obrněnému rytířstvu. Délkou rukojeti se poněkud podobal valašce nebo chodskému čakanu, ale zároveň s tím, jak se později ze zbraně stával pouhým odznakem velitelské moci (asi jako nyníjší maršálské hole), zkracovala se i rukojeť, až se i v tom skoro přiblížil kladivu; proto byl také v pozdější době nazýván „hejtmanským kladivem“ nebo „válečným kladivem“ (německy Streithammer, Fechthammer).

V české heraldice je ve správné podobě, pokud bylo možno zjistit, zobrazen právě pouze v uvedeném erbu Ceypů z Peclínovce.

Palcát Jana Žižky z Trocnova, o němž zpravují současné prameny i nejstarší Žižkovy podobizny ještě z XV. stol., měl podobu zaťaté pěsti, držící železný klaníčník (kladivo, které se nosilo na klanici neboli žerdi); podle toho lze říci, že většina moderních obrazů nebo soch Žižkových kromě, pokud vím, jen některých méně známých kreseb Alše a Brožíka je v této věci chybná.

Erb Ceypů z Peclínovce dokládá však ještě jinou věc: že v české heraldice byl činěn rozdíl mezi **palcátem** (válečným kladivem) a **válečnou palicí**.

Válečnou palicí nazývá se koule nebo pravidelné těleso o ostrých hranách, nasazené na nepřiliš dlouhém dřevci. Jejím předchůdcem byla slovanská bulava, používaná původně v různé podobě lupiči na Volze, později ve formě žezla dřevěného neb kovového s koulí neb jablkem v Polsku a Zaporoží, nebo tatarský a turecký buzdygan (buzykán buzdován) podobný poněkud bulavě, avšak pobitý hřeby. Také tyto obě zbraně, často z drahocenného kovu a drahými kameny posázené, staly se postupem času odznakem vojenského velitele, ba dokonce ne pouze na východě Evropy, nýbrž v částečně pozměněné formě i ve Švýcarech a pak jako maršálská hůl také ve Francii a Anglii.

Proto nutno opravit definici palcátu v „Heraldice“ V. r. Krále z Dobré Vody, str. 144, že „palcát ... jest ... zbraň ruční podobná železně, hranatě 6 i 8rohé palici na hrotech kuličkami opatřené.*)

*) Rovněž doprovodný obrázek je zobrazením válečné palice a v neposlední řadě na omyl Krále ukazuje i k vyobrazení připojený německý překlad Streitkolben, kdežto palcát je nazýván Streithammer, Fechthammer.

Pěticípá hvězda v moderní heraldice

Karel Schwarzenberg

Ačkoli stará heraldika zná rozličné hvězdy, přece nejčastější je šesticípá. Zato moderní doba, shodou politických událostí, rozšířila neobyčejně znamení pěticípé hvězdy. Je ovšem několikera pěticípá hvězda, a tyto symboly s jejich odvozeninami chceme v následujících řádcích stručně probrat.

Nejstarší z nich je bílá americká; avšak jejím vzorem byla, zdá se, hvězda rudá: Nápadná shoda totiž spojuje známou vlajku Spojených států severoamerických — „hvězdy a pruhy“ — a znak rodiny Washingtonů: štít červenobíle napříč pruhovaný, v bílém vrchu štítu dvě pěticípé rudé hvězdy; přes to nás ujišťují dějepisci, že shoda je náhodná, že první president Spojených států navrhl pro novou vlajku hvězdy šesticípé, a bylo mu třeba dokázat, že lze pěticípé stejně snadno kreslit — ovšem že jejich štíhlejší tvar je libivější. Jak se státy množily v Unii, tak se měnilo seřazení hvězd ve vlajce; a také ve znaku Unie byly rozmnožené hvězdy vyňaty z vrchu štítu a v počtu původních třinácti států umístěny, skoro jako klenot, nad hlavou bělohavé orlice. Též Spolčené Státy — jih v boji proti severu za občanské války — umístily hvězdy na své vlajce, na ondřejském kříži mezi pruhy. Není divu, že nejdůležitější vyznamenání USA mají rovněž tvar pěticípé hvězdy; je to Medaile Kongresu, nejvyšší vyznamenání za chrabrost, a Čestná Legie, založená presidentem Rooseveltem jako jediný řád severoamerický — tato má hvězdičky na způsob francouzské Čestné Legie, bílou s červeným lemem, a na jejím středu je skupina třinácti hvězd ze spolkového znaku. Rovněž mezi vojenskými odznaky USA nacházíme stříbrnou hvězdu, ovšem jen pro nejvyšší funkce: pro hodnosti generálů a pro službu generálního štábu.

I jiné americké státy následovaly příkladu mohutného soustátí a pojaly pěticípou hvězdu, v různém počtu a zbarvení, do svých vlajek: je to Honduras, Chile, Panama, Paraguay, Venezuela a ve vzdálené Africe Američany založená Liberie.

Mezi svými symboly má tuto bílou hvězdu, ale na jiném základě, konečně ještě jedno americké soustátí — Brazílie. Když se odtrhla od Portugalska jakožto samostatné císařství, přejala sice do svého erbu portugalský odznak, zeměkouli na

Kristově kříži, i dračí klenot rodu Braganců, ale zvolila též nové znamení: souhvězdí jižního kříže. Toto souhvězdí, bílé na modré obloze, tvoří střed řádu Jižního kříže, jenž má tvar hvězdice Čestné Legie, bílý email na modré stuze. Bílé hvězdy na modré půdě jsou též částí císařského znaku a tam počtem odpovídají brasílským státům. Rovněž hvězda řádu Petra I. má tvar pěticipý. A když Brazilci, nespokojení s osvobozením černochů, zavedli na místě císařství republiku, tu znamení Jižního kříže ve státním znaku místo ve štítě se octlo na pěticipé hvězdě, provedené ve žlutozelené barvě národní.

Tím jsme probrali bílou hvězdu nového světa. Obraťme nyní pozornost ke zlaté hvězdě francouzské:

Za starých dob byla posetá zlatými pěticipými hvězdami korouhev král. řádu sv. Michala a již před tím, ve XIV. století, nejstarší řád francouzských králů, to jest tovaryšstvo Hvězdy, mělo za odznak takovou hvězdu. Když pak přešla staletí a padla koruna francouzských králů, nový režim dal nové dekoraci obdobný tvar.

Rod Bonapartů, z něhož Napoleon byl zvolen francouzským císařem, měl ve štítě červeném dva šikmé pruhy, provázené dvěma pěticipými hvězdami, vše zlaté. Když nový císař založil nový řád Čestné Legie, dostaly jeho odznaky tvar pěticipé hvězdice, bíle smaltované — její ramena jsou ovšem rozeklaná jako u maltského kříže, a tento tvar se stal vzorem mnohým jiným řádovým odznakům — nezdá se, že by byl přímo zvolen podle rodového znaku nové dynastie, který tato tehdy odložila, užívajíc jen císařského orla, nýbrž stalo se tak asi na rozdíl od křížového tvaru starorežimních řádů, vázaných na státní náboženství. Ale nepochybně bylo vzpomínáno na bonapartskou hvězdu, když insignie Napoleonova království italského byly posety takovými hvězdami, a také vévodové nového císařství dostali pěticipé hvězdy (bílé) do vrchu štítu. Táž hvězda byla i distinkcí generálů — byla to první hodnostní distinkce toho druhu. Nejen dekorace Napoleonových příbuzných, krále neapolského a španělského, měly během trvání jeho režimu tvar pěticipý, nýbrž podobný tvar postupem času napodobily i jiné státy.

Když pak nastala ve Francii vláda Ludvíka Filipa, nemohla hole svých polních maršálků ozdobit ani liliemi tradiční monarchie, ani císařskými orly; proto byla zvolena pěticipá hvězda generálských distinkcí, arci ve starých znakových barvách,

zlatá na modrém sametu. A tento tvar podržela maršálská hůl francouzská dodnes.

Období Napoleonova království italského dalo popud k nacionalistické revoluční agitaci v Itálii, jež konečně způsobila ustavení království italského pod vládou dynastie savojské. Toto království ve svých symbolech vždy zdůrazňovalo svůj revoluční původ; proto zatlačila tradiční savojskou modř trikolora bývalé cisalpinské republiky, proto pěticípá hvězda, bíle zbarvená, byla pojata do státního znaku jakožto „stella d'Italia“. Tato italská hvězda se stala jednotným límcovým odznakem italských vojáků a základem odznaků italského koloniálního řádu. Není ostatně pochyby, že tajné společnosti, tak vlivné při vzniku italského království, spojovaly s tímto pěticípým tvarem symbolické představy, o nichž se zmíníme dále v odstavci o hvězdě rudé.

Nežli však o ní pojednáme, musíme říci něco o pěticípé hvězdě v Čechách.

V prvé řadě je známo, že pěticípá hvězda je atributem zemského patrona, sv. Jana Nepomuckého; takový tvar má památný relikviář, v němž neporušený jazyk svatého Jana zaručuje naději nehynoucího jazyka českého. Za druhé, a rovněž v období protireformace, i zlatá hvězda sv. Michala se v Čechách objevila: Když totiž v první čtvrti XVII. století vznikl řád Křesťanského Rytířstva, tyto hvězdy byly články řetězu a zdobily mariánský obraz na kříži. Když pak ČSR se rozhodla zřídit řád Bílého lva na základě šlechtického kříže Františka I., nebyl jeho odznakům dán původní tvar křížový, nýbrž tvar pětiramenné hvězdice, asi podle vzoru Čestné Legie. Pětiramennou hvězdicí zvrácenou vykazují odznaky Štefáníkova řádu Sokola, pěticípé jsou hvězdy čs. důstojníků a rotmistrů a dekorace čs. partyzánů. Podobný tvar mají odznaky některých organizací odbojových a revolučních.

Pěticípá hvězda Sovětského svazu, která je vrcholem jeho státního znaku a zdobí jeho prapor, má ovšem rudou barvu tohoto praporu, barvu to panující strany komunistické. Tvar této hvězdy je patrně symbolickým protějškem bývalého carského orla: Orel, který se vznáší na nebi a zejména ve svém dvouhlavém tvaru, je dávným symbolem slunce, slunečního božstva, znamená totiž vládu „z Boží milosti“, legitimní vládu hierarchickou a zároveň světovládný nárok pravověrného císařství. Naproti tomu pěticípá hvězda svým tvarem zobrazuje člověka (hlava a čtyři údy) a je vůbec symbolem

člověčenství (pět smyslů — pět lidských plemen — pět pevnin), znamená tudíž laickou vládu z vůle lidu, na základě materialismu a sjednocení proletářů všech zemí: „zítřka lidský rod“, internacionální humanitu. Pěticipá rudá hvězda je přirozeně součástí odznaků jednotlivých republik Sovětského svazu; dále mají tento základní tvar všechny vojenské řady SSSR i nejvyšší tamní vyznamenání — Zlatá hvězda hrdinů; nemůžeme zde neopakovat, kterak tento společný základní tvar je krásným, vhodným rysem sovětské řádové soustavy. Přirozeně týž tvar mají distinkce důstojníků, generálů a maršálků, a též maršálské hvězdy, jež jsou náhrdelními dekoracemi.

Když pod ochranou Sovětského svazu vznikly po nedávné válce socialistické režimy na Balkáně, rozšířilo se i tam heraldické použití pěticipé rudé hvězdy: Pěticipá rudá hvězda zdobí vlajku a státní odznak Federativní Jugoslavie a je základním tvarem nových tamních dekorací. Podobně náleží mezi symboly dnešního státu bulharského. Bulharsko totiž chvályhodně ponechalo v platnosti středověkého lva svého znaku, jenom nahradilo ozdoby štítu žňovým věncem, carskou korunu touto hvězdou a na místo hesla »Sjednocení naše síla« přišlo datum revoluce; celek je dekorativně vzhledný. V Albanii pak nastal zvláštní případ: Pěticipá hvězda, ovšem stříbrná, i dříve se vznášela nad hlavami albánského orla — tento orel, tedy římský císařský orel, znamenal despotickou hodnost středověkých albánských vládařů a zůstal národním znakem za všech režimů; nyní se nad jeho hlavami vznáší rudá hvězda. Ale i rudá barva praporu samého je byzantským dědictvím, ač není pochyby, že dnes její užívání není beze vztahu k rudé barvě socialismu. Takto tedy Albánie má dvojí heraldickou zvláštnost: je dnes jediným státem, jenž má ve znaku císařského dvouhlavého orla, a je státem, kde se purpurová korouhev starého císařství ztotožnila s rudým praporem socialismu.

Na břehu balkánského poloostrova se třpytí pěticipá hvězda i na vlajce turecké, jež stále ještě hyzdí bosporskou úžinu; než orientální odnož této hvězdy nehodláme zde sledovat.

Vylíčili jsme jen, kterak vzestup tří moderních velmocí, revoluční Francie, Spojených států severoamerických a Sovětského svazu se udál ve znamení trojí pěticipé hvězdy: zlaté, stříbrné a rudé. Kéž tyto hvězdy jsou na jasném nebi souhvězdím, svítícím klidným svitem na pracující lidstvo!

Heraldické bádání v Československu a Heraldická společnost

Dr František Beneš

Prozkoumáme-li tiskem zveřejněné úvahy, studie o themech heraldiky se týkajících a sledujeme-li heraldické úsilí u nás za námi žitých dnů, zjistíme, že úsilí to má několik hlavních rysů:

1. Nesporná jeho převaha byla obrácena ke studiu znaků, k heraldice a zájmu o ní jako k prostředku, kterým lze doplniti obraz o minulosti, především badatelem samým kreslený.

Tu zájem o nauku o znacích mohutněl především s rozvojem bádání rodopisného, neboť leckterý badatel, jenž začal sledovati osudy nějaké rodiny, poznal, že své studium musí rozšířiti i do oblastí této nauky, protože znak byl ve veřejném i soukromém životě jednotlivých rodů důležitým činitelem. V poslední době projevují zájem o své znaky obce.

Dále nutno říci: Protože se heraldická činnost takto rozmohla převážně mezi vrstvami laickými, ztrácela svůj vědecký ráz.

2. Nejméně pracovníků se znakověním obírá s hlediska obecného studia dějepisného, jako pomocnou vědou dějepisnou.

Vzpomenuté rysy se přirozeně projevují též ve výsledku pozorování, kterými cestami a k jakému cíli heraldická činnost směřovala, čeho dosáhla a co za úkoly zde ještě má.

Nejpalcivěji pocítujeme, že je jen málo těch, kdož se heraldikou obírají s hlediska obecného studia dějepisného, jako pomocnou vědou dějepisnou — že jí nauka o znacích je, není třeba pochybovati, neboť mnohdy velmi podstatně napomáhá správně poznati i pochopiti minulost.

Zároveň heraldická činnost se oclta nebezpečně mimo onu složku, již říkáme věda, mimo vědecké pracovníky, jejichž vlastností je, že úzkostlivě pitvají, zkoumají, a když, nabyvše potřebného školení, denně prohlubující své znalosti a v prvé řadě majíce potřebné vlohy i posvěcení dějepisce, bezpečně zjistili skutečnosti, provedou opravdovou diagnosu.

Za třetí: Dějepisci dnes kromě na několika úsecích, na př. povšechných dějinách hospodářských nebo dějinách dět-

nického hnutí a j., probádávají podrobnosti, ale pevně programově, tím tedy zároveň revidují úhrnné práce několika dřívějších generací, jež za kvasného růstu českého národa a při pohledu na nedotčené písemné i jiné doklady o jeho minulosti těžily z nich do šířky, ne do hloubky. Naši pracovníci heraldičtí však souhrnná heraldická díla Sedláčka, Krále z Dobré Vody a Koláře dosud nepřehlédli jako učinili dějepisci s velkovýznamným dílem „Dějiny národu českého“ Františka Palackého.

Z těchto tří důvodů, soudím, se stalo, že heraldické vědění u nás ustrnulo v konservách, do nichž je před půl a čtvrt stoletím uložila trojice Král z Dobré Vody, August Sedláček, Martin Kolář a pokusil se aspoň trochu provětrat Karel Schwarzenberg svou „Heraldikou“ a když ostatní pracovníci před ním i ještě dodnes k tomuto úkolu se nespojili, výsledky jejich doposud vykonané práce uvedeného cíle nedosáhly, svou hodnotou ho z většiny dosáhnouti nemohouce.

Vyznačená úhrnná heraldická díla jsou tedy dosud nejširším souhrnem, co o znacích víme; i podkladem veškerého dění v tomto oboru zdaleka ještě nenahrazeným lepšími studii, třeba obsahují mnohé nepřesné údaje nebo nesprávnosti; čemuž se ovšem v pracích látkou tak přeobsáhlých nelze ani diviti, uvážíme-li, že jejich autoři budovali téměř od základu a vedle heraldických děl tvořili, zvl. August Sedláček, jiné, namnoze monumentální studie z jiných oblastí dějepisu.

(Pokračování.)

Heraldika v zahraničí

Karel Jan Horáček

Dostalo se mi příležitosti a úkolu, abych zde podal přehled o situaci heraldiky v cizině. Dříve než shrnu poznatky o heraldickém životě v zahraničí, musím předeslat, že jde o závěry, které bylo možno vyvodit pouze z korespondence.

V severní Africe, přesněji řečeno v Alžírsku, není heraldické organizace ani časopisu, který by se věnoval ať už tomuto vědnímu oboru samému, ať už pomocným vědám historickým vůbec. Nepatrný počet soukromníků se zajímá spíše o aplikaci heraldiky v umění, zejména o exlibris a známky s heraldickými motivy.

Ani Anglie, a to by snad mohlo být poznáním překvapujícím, nemá heraldické organizace v našem slova smyslu. Není totiž společnosti, která by sdružovala vědce i laiky, publikovala časopis nebo vydávala knihy, pořádala přednášky

a pod. College of Arms, jediná to instituce, jež má k heraldice blízko, vede rodokmeny těch osob, jež, odvozující svůj původ od předků oprávněných užívat znaku, žádají o totéž právo, a která nošení znaku také povoluje; o cizí heraldiku se pak zajímá College jen potud, pokud má vztah k britským občanům. Anglická heraldická literatura však, ať staršího nebo novějšího data, nám stále připomíná, že by u nás mělo být ještě mnoho vykonáno.

Také australská zájemci o heraldiku se věnují spíše heraldickým exlibris. A opět není ani samostatné společnosti, ani časopisu, ani vlastní literatury; Genealogická společnost, která vydává svoje periodikum, heraldiku pojmí — smutný tento zjev je společný téměř všem genealogickým společnostem.

Belgický Conseil Héraldique, který je oddělením ministerstva zahraničních věcí, má úkoly podobné úkolům anglické College of Arms. Asociace belgické šlechty má rovněž svůj heraldický odbor, jeho členové studují však pouze problémy, dotýkající se jich samých nebo asociace. Další korporací je l'Office Généalogique et Héraldique, jejíž činnost záleží v pořádání přednášek, vycházek do muzeí, kostelů atd. Dva časopisy věnované pomocným vědám historickým zanikly buď za války nebo krátce po ní. Ostatní zájemci věnují heraldice samé poměrně malou pozornost.

Samostatná heraldická společnost, o jejíž činnosti nemáme zatím přesnějších zpráv, existuje v Bolívii. Podobně mlhavý obraz nám představuje heraldický a genealogický ústav v Brasílii.

Dánsko je pro heraldika zemí zajímavou, i když její poznání by mělo být heraldickým pracovníkům mementem mori: V celém království je asi na třicet heraldiků, seskupených, ani by snad jinak být nemohlo, do dvou společností, navzájem si nepřejících. A nad nimi stojí „nadheraldik“ ex professo, který na tom světě širém uznává pouze sebe sama. Mladá nebo aspoň mladší generace se o znakověznalství nezajímá. Časopis nevychází. To však není dostatečným důvodem k tomu, aby byly zapomenuty osobní spory (jak je nám to všechno blízké!) a překonána malichernost, a aby se začalo pracovat o rozvoji heraldiky. Jedna ze společností, která podle svého tvrzení je asi o šest členů větší, podle tvrzení druhé společnosti však o týž počet menší, vydává skrovný erbovník pošlechtěných rodin, dílo sice jediné toho druhu, ale s četnými

chybami. Ostatní pak, kdož znají slovo „heraldika“, jsou opět, jako téměř všude, exhibisté.

Ve Finsku známe jednoho jediného heraldika, ve svém oboru i literárně činného. Že však není ani organisace, ani časopisu, ani rozsáhlé literatury, je nabitelní.

Heraldická situace ve Francii nese, zdá se, stopu obecných neklidných poměrů. Heraldická a sigilografická společnost, jež jediná pokračovala po válce ve své činnosti — ostatní dvě nám známé korporace tak dosud neučinily — vydávala drobný bulletin, jeho vydávání však bylo zastaveno. Samostatná heraldická revue nenašla doposud cesty na náš stůl, abychom mohli i o ní říci několik slov. Ostatní heraldická literatura, pokud je nám známa, nepřekročila počtem svých knih číslici pět. Několik dalších heraldiků-laiků dokresluje francouzský obrázek.

Rovněž v Holandsku není samostatné heraldické organisace a genealogická společnost — řekl jsem již dříve, že je to skoro všeobecný zjev — heraldiku neprávem pomíjí; projevuje se to velmi výrazně v jejím měsíčníku. Druhé periodikum, vydávané neorganisovanými heraldiky, trpí nedostatkem finančních prostředků, které jeho vydavatelé mají k dispozici — i to je však okolnost známá nám příliš dobře, než aby bylo nutno se o ní šířit.

Podle posledních a dosud nepotvrzených zpráv byla založena heraldická společnost na Islandě. Prozatím jsme se dovídali, že o heraldiku je zájem velmi malý, a že není ani časopisu ani literatury. Existující společnost genealogická má vlastnosti organisací podobného druhu v cizině, t. j. zanedbávání heraldiky.

Italské Collegio Araldico přerušilo, jsou-li naše zprávy pravdivé, svoji činnost. Nová heraldická společnost bude však v brzku založena v Turině. Časopisu, který by se zabýval heraldikou, také zatím není. Řada soukromých heraldiků a značná literatura doplňují ráz heraldického života v Italii.

Heraldická organisace v Kanadě přerušila již před mnoha lety svoji činnost. Není proto také ani časopisu a i literatura vůbec je počtem až příliš skrovná. Podle posledních sdělení má kanadská heraldika zase vejít do života. Doufáme, že vkročí pravou nohou.

V Lichtensteinu vznikla mezinárodní akademie heraldická a genealogická; nedočkala se však, ať už právem nebo nikoli, příznivějšího přijetí v ostatních zemích.

Lucembursko nemá samostatné heraldické organizácie a časopisu. Snaživí a poučení heraldikové-laici, úspešne činní i literárne, rozmnožujú počet heraldickej literatúry a udržiajú heraldiku ve veľkovévodstve na vysokom stupni.

Osud maďarskej heraldickej spoločnosti je nám dodnes neznám.

Prekvapujúci je veľký počet genealogických a heraldických organizácií v poválečnom Nemecku; čtrnásť organizácií ve všetkých pásmach jistě stojí za zmienku i zamyslenie.

V nórskom kráľovstve nie je heraldická spoločnosť s časopisom. Heraldiku pestuje niekoľko súkromníkov, na ktorých vypočítanie zcelo postačí prsty jednej ruky, a ktorí nadto se priklánajú skôr k užitej heraldice alebo sfragistice.

Také v Puerto Ricu je niekoľko zájemcov o heraldiku; jak se zatím zdá, o heraldiku rádovou.

Niektorí ľudia ríajú, že medzi Štétinom a Terstem visí železná opona. Dovoľte mi konštatovať, že pevne ukutá železná opona oddeluje Iberský poloostrov od ostatného sveta alebo aspoň Evropy. Jakosť materiálu, z nehož je tato opona zhotovená, poznali ľudia i ze zeme západnej Evropy. Jakého stupne pokroku to dosáhlo ľudstvo, když dva vedeckí pracovníci se bojí psát o vedeckých otázkách! A tento strach je jímá v době míru a v zemích, ktoré majú normálnu diplomatickú styky. (Mluvim o Iberském poloostrove a niektorých zemích západnej Evropy.)

Príjemným prekvapením pro heraldika a smutným prekvapením pro heraldika českého je, že rakouský Adler, zahájiv již znovu svoju činnosť, vydáva pravidelne šestnáctistránkový asi měsíčník, a že počet členů neustále vzrůstá. To v zemi, která utrpěla válkou více, kde je mnoho obtíží hospodářských i jiných, jichž jsme nepoznali, a kde je také nedostatek papíru.

Heraldická situace ve Spojených státech severoamerických má svůj zvláštní ráz. Nutno uvést, že užívání znaků není nijak omezeno, a tedy nepřekvapuje, že toho využívají podvodníci, kteří nabízejí důvěřivým občanům znak a rodokmen. Přece však existují dvě heraldické společnosti a dvě organizace genealogické. Jedna ze společností heraldických vydává každý čtvrtý rok erbovník těch, kterým bylo povoleno užívání znaků; jsou to buď potomci evropských šlechtických rodin nebo osoby, jejichž znaky byly schváleny a zaregistrovány

u této „college of arms“. Značný počet soukromých heraldiků doplňuje obraz, v němž se nám objevuje heraldický život v USA.

Švédsko kromě oficiálního heroltského úřadu, jehož funkce je podobná funkci anglické College of Arms či belgické Conseil Héraldique, heraldické společnosti a časopisu nemá. Zato heraldické publikace, ať už to jsou výroční zprávy Riksheraldikerämbetet nebo knihy druhu jiného, jsou a zůstanou naším vzorem, jehož, pokud se vybavení a vypravení týká, asi nedostihneme. A znovu žel, že zásluhu o to mají bohatí soukromníci, jejichž počet není vyšší než pět; zjev to snad až zarážející v království s uznanou šlechtou.

Také pro heraldika je pravdivým tvrzení některých lidí, že Švýcarsko je rájem na zemi; ať už hovoříme o činnosti švýcarské heraldické společnosti, o jejím periodiku, tištěném na křídovém papíře, nebo o umění kreslířů a řezbářů, hovoříme stále o našich ideálech a nesplněných snech.

Pokud se týká našich styků se slovanskými státy, doufáme, že se nám podaří takové spojení co nejdříve uskutečnit. Již v r. 1945 jsme se snažili spolupracovat s tamějšími organizacemi, bylo nám však sděleno s příslušných míst, že společnosti tohoto rázu buď ještě nevyvíjejí činnost nebo vůbec zatím neexistují. V poslední době jsme se znovu obrátili na velvyslanectví, resp. vyslanectví slovanských států s novou žádostí. Dnes můžeme se zmínit o rozvíjejících se stycích s federativní lidovou republikou jugoslávskou.

Tak vypadá, stručně pověděno, heraldická situace v cizině, jak jsme měli příležitost za dva roky ji poznat. Vystává pak otázka, jaké výsledky tato dosavadní spolupráce měla. Především nutno zdůraznit: Stále jsme ještě dosti naivní, abychom věřili v přátelství lidí uzavíraná nad pomyslnými hranicemi států a přes moře, jež oddělují kontinenty. Stále ještě nejsme sdostatek skeptičtí, abychom nedoufali, že takováto přátelství, která zajisté přispívají k vzájemnému porozumění a pochopení, pomáhají nebo pomohou odstranit nejrůznější předěly mezi lidstvem, šovinismus a jiné nedobré a hrubé a hrubým činící -ismy, které zahánějí lidi do ozbrojených pevností a člověka mění ve vlka. Podařilo-li se nám vejít ve styk se stodeseti společnostmi či jednotlivci v Evropě, Americe, Africe a Australii, s lidmi dvacetišesti států, pak, odvažujeme se doufat, jsme svou trochou k takovému poznání a porozumění přispěli. Ovšem tento přínos, řekneme mravní, mohl by

být snadno přeceněn. Proto musí být učiněna zmínka i o přínosech hmotných: Byla zde živá a úspěšná spolupráce praktická při řešení heraldických problémů. Získali jsme také na dvě stě heraldických knih a časopisů, z nichž některé jsou, odvažujeme se tvrdit, unikáty nejen u nás, ale snad i v jiných státech Evropy. Pomíjím při tom stále vzrůstající sbírku cizích heraldických exlibris. Snad tedy nebyla námaha a výdaje bez užitku.

Mohlo by se snad někomu zdát z předcházejícího, že heraldika je na ústupu nebo že je vědou mrtvou. Znovu tvrdíme, a život potvrzuje naše mínění, že je vědou živou, i když ji někde poměry a jinde „nadheraldikové“ ubíjejí; stále ještě vznikají nové znaky, stále je ještě dosti těch, kteří ji studují a o ni se zajímají, a to mnohdy na místech, kde bychom takový zájem neočekávali, stále ještě je důležitým oborem studia a významným odvětvím vědním.

Dovolím si říci závěrem několik všeobecnějších slov: Viděli jsme z předcházejícího, že posice české heraldiky je ve světě dobrá a pevná. Viděli jsme, že heraldický časopis je zjevem řídkým. Viděli jsme, že téměř všude podporují heraldiku nadšení soukromníci; chtěl bych proto požádat všechny, kteří ji mohou a chtějí podporovat, aby tak učinili — a platí to pro úřady i soukromníky. Naším heraldikům ex professo, těm, kteří přísně rozlišují heraldiky-vědce a heraldiky-laiky, bych chtěl z tábora laiků říci toto: Doctissimi, zapomeňte, prosím, na osobní spory, které jste měli ať už s těmi či oněmi. Dokažte nám, prosím, že jste skutečně lepší než my, heraldikové smrtelní, tím, že zapomenete na malichernosti a překonáte pošetilost. Kritisujte, sapientissimi, je-li důvod ke kritice, ale nezapomeňte poučit, jak poklesek napravit. Začněte, snažně prosím, pracovat v čele ostatních o rozvoji heraldiky; není přece dobře možné, aspoň tak soudím, aby školený historik napsal studii o řádu, nezmíniv se ani slovem o jeho znaku, monografii šlechtického rodu, neučiniv jedné jediné zmínky o jeho erbu. Uvědomte si, prosím, že rozdělení na vědce a laiky, neomylnost a samospasitelnost prvých a neznalost a podceňování druhých je poněkud ukvapené a přenáhlené. Uvědomte si, že velkou většinu té drobné soupisové práce a studií ve venkovských archivech a museích dělají laikové. Věříme, doctissimi, že i vám leží na srdci blaho heraldiky. Dovolte nám, prosíme, konstatovat, že se domníváme, že jsme vám, obrazně řečeno, podali ruku. A dovolte nám očekávat, že nám

ji, byť zase jen obrazně, stisknete. Věru, nechtěli bychom se domnívat, clarissimi et sapientissimi, že právě u vás, historiků, nedošla sluchu moudrá věta, že historia est magistra vitae, že právě vy, historikové, jste z dějin nepoznali, že malichernost a pošetilost zavádějí do slepých uliček.

Slovo k ustavení Heraldické společnosti

Zahájením ustavující valné schůze „Heraldické společnosti“ nastal okamžik, kdy se uskutečnila tužba mnohých jedinců u nás a dospělo cíle úsilí, jež vynaložili pracovníci, sdružení jako přípravný výbor této společnosti.

„Heraldická společnost“ je jediným heraldickým spolkem v Československu a její prvý výbor chce položit základy, aby se z ní vytvořila po stránce reprezentativní i odborně pracovní společnost opravdu významná i činitel v našem kulturním životě vskutku závažný. Věřím v to i jsem tedy osudu vděčen, že stanovil, aby zahájení žádaného formálního ceremonie, jenž znamená zrod „Heraldické společnosti“, bylo dopřáno provéstí mně.

Cesta k cíli byla neočekávaně dlouhá. Pracovalo se vždy jen s chutí, práce si vyžádala hodně času a ne-li obětí, tedy aspoň nejvyšší stupeň dobré vůle. Je třeba všeho vypočteného vzpomenouti.

Myšlenkou, vytvořit u nás samostatnou společnost, jež by pěstovala znakovědnost i vše, co s ním souvisí, myšlenkou, která 10. listopadu 1947 byla uskutečněna, začal se zabývat redaktor Josef Milde v r. 1943. Soustřediv kolem sebe několik jeho myšlenec stejně pevně oddaných, jako byl JUC Karel J. Horáček, JUDr. J. B. Novák, PhDr. Viktor Palivec, Václav Přech, Jaroslav Řehák, PhC. Josef Svátek a j., po řadu měsíců neúnavně, opravdu neúnavně, dav pro schůzky k dispozici svůj byt, pracoval, aby svou myšlenku uskutečnil.

Třebas doba nebyla příliš příznivá pro vytvoření nového spolku, snad by se mu bývalo podařilo jeho úmysl provést, nechtěl však oprávněně připustit, aby vzniklý spolek byl v budoucnosti provázen stínem, že byl povolen za patronance německých okupantských úřadů; proto přípravný výbor kol něho soustředěný souhlasil s jeho návrhem, po dobu okupace nic takového nepodnikat, a rozhodl, požádat některý ze jsoucích spolků o jeho přijetí jako heraldického odboru, avšak s doložkou, že se osamostatní, jakmile nastane vhodný okamžik. Žádanou střechu kol red. J. Mildeho soustředěným heraldickým pracovníkům poskytla „Jednota starých českých rodů v Praze“; buďž toho vděčně vzpomenouti a „Jednotě starých českých rodů v Praze“ znovu nyní poděkováno. V ní přežili uvedení pracovníci zbytek doby okupace jako její heraldický odbor za předsednictví red. J. Mildeho.

Po květnovém povstání r. 1945 red. J. Milde obnovil své úsilí o založení samostatného heraldického spolku: se svými spolupracovníky vystoupil z heraldického odboru „Jednoty starých českých rodů v Praze“ a vytvořil přípravný výbor budoucího sdružení heraldiků, jemuž byl v čele. Ještě za jeho předsednictví se zde v podstatě dosáhlo oněch výsledků, jaké mohly být oznámeny na ustavující valné schůzi „Heraldické společnosti“. V r. 1946, již za mého vedení, jsa zaměstnán natolik, že nemohl být iniciativní ani výkonný jako dosud, na chvíli, jak nám sdělil, od spolupráce s „Heraldickou společností“ ustal.

Věřim, až skončí úkoly, jež na sebe vzal a jež ho zaneprázdní, že se mezi nás opět vrátí. Veškeru jeho opravdu čas vyžadující organizační práci, jež pomáhala ustavit „Heraldickou společnost“, nutno uznat i vzdát za ni díky.

Nemohli bychom podnikati, co jsme po 1½ roku podnikali, kdyby nám neposkytoval finanční podporu p. továrník Jaroslav Řehák; dlouho mu budeme splácet náš hmotný dluh. Pan odborový přednosta JUDr. J. B. Novák vypracoval spolkové stanovy, vzal na sebe nemálo času vyžadující a ne vždy příjemný úkol stanovy přepracovávat i intervenovat o jejich povolení v čase co možno nejkratším. Konečně jmenovitě uvádím p. JUC Karla J. Horáčka, jenž s opravdu potěšujícím zdarem pracoval o našich stycích se zahraničními heraldickými společnostmi jako zahraniční sekretář, dosáhl úspěchů, z nichž můžeme mít nejen radost, ale i pocit hrdého uspokojení; zprávu o tom zveřejní JUC K. J. Horáček sám.

Ředitelství archivu země České jsme povděční, že přípravnému výboru „Heraldické společnosti“ poskytovalo útluk pro konání schůzí, a vzdáváme mu díky za to, že i nadále je ochotno být našim domácím pánem.

Posléze nutno poděkovati všem členům přípravného výboru „Heraldické společnosti“ za veškeru práci pro společnost vykonanou, za víru, že společnost ta se právně ustaví, za čas věnovaný z jejich času pracovního docházkám na schůze, úkolům jim svěřeným.

Ještě dříve než se zrodila „Heraldická společnost“, její přípravný výbor vyvíjel činnost. Vzpomínám především kursu heraldiky, kursu, myslím, dobré úrovně. Všem, kdož na něm přednášeli, platí rovněž náš dík.

Bolestně se nás dotkla právě v době, kdy kurs byl pořádán, smrt člena přípravného výboru prof. dr. Vladimíra Klecandy, který by svou účinnou agilitou, zájmem, jež „Heraldické společnosti“ věnoval, a velikostí své osobnosti pro nás mnoho znamenal. Vzpomněli jsme významného našeho spolupracovníka večer, kdy měl přednášeti v heraldickém kursu, pásmem vzpomínek na něho, vzpomínáme ho často a v okamžik, k němuž s námi pracoval než ho Osud od nás odvolal, vzpomněl jsem ho upřímně, bolestně a znovu velmi intensivně.

Profesore Klecand, buďte stále s námi přítomen! Vymozte na velkém neznámému pro naši činnost hodné lidí takové čistě, dobré vůle, jako jste měl vy!

Osud popřál úspěchu dosavadnímu našemu dílu. Nevíme, zda další bude malé či velké, jsme-li před významným krokem nebo zjevem všedním a běžným. Přejeme si, aby bylo nevšední, máme nejlepší vůli co nejlépe pracovat sami — i se všemi společně; ty prosím o účast — účast plnou a účinnou.

Vyкроme tedy krokem šťastným za plodnou práci!

Dr. František Beneš,
předseda Heraldické společnosti.

Heraldický časopis. — Vydává Heraldická společnost. Vedoucí redaktor PhDr. František Beneš, odpovědný redaktor JUC Karel J. Horáček. Redakce a administrace v Praze IV, třída krále Jiřího VI., čp. 115 - archiv země České, tel. č. 721-98. Vychází čtyřikrát do roka. Náklad 500 výtisků. I. vydání. — Tiskne Vladimír Reis, Praha VI, Vyšehradská 3. — Používání no-
vinového výplatného povolení řed. poš. v Praze, č. — Poštovní
dohledací úřad Praha 11. — Cena tohoto čísla Kčs 8,—.